

ISSN: 1876-8830
URL: <http://www.journalsi.org>
Publisher: Igitur publishing,
in cooperation with Utrecht University of
Applied Sciences, Faculty of Society and Law
Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

EN DAN NU DE INHOUD

OVER HSAO-PROFIELEN ZONDER GRAUWSLUIERS¹

TON NOTTEN

2011: het echte inhaalwerk van de hsaο-opleidingen kan nu beginnen, na het verschijnen van het gemeenschappelijke hsaο-profiel en opleidingsprofielen. Er liggen kansen én verantwoordelijkheden – bij de relatieve bevoordeling van het hbo door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, met kenniskringen en masteropleidingen, met bijna 50.000 studenten, met het recente rapport van de commissie-Veerman. Het wordt bovenal tijd voor een sociaalagogische bijdrage aan het hervorming van de verzorgingsstaat.

Ik besprak die nieuwe opleidingsprofielen in de afleveringen 4 en 1 van resp. 2009 en 2010. Zonder enige maatschappij-inhoudelijke referentie hadden in het eerste decennium van de nieuwe eeuw, honderd jaar na de start van de eerste opleidingsinrichting ter wereld (Amsterdam, 1899), vertegenwoordigers van de sociaalagogische opleidingen hun breiwerkjes op de pennen gezet. De “verzorgingsstaat” komen we in het resultaat, *Vele Takken*, niet tegen, noch in zijn hoogtijbetekenis noch in zijn huidige status. Echte maatschappelijke vraagstukken, historische en actuele *worldwide* ontwikkelingen, praktische dilemma’s en spannende discussies, laat staan de rechtvaardigingen van het hedendaagse samenleven door de sociaalagogische sector worden de lezers – docenten, studenten, bijna-professionals, opleidingsmanagers – bespaard. Serieuze

dag- en weekbladen berichten er voortdurend over, vaktijdschriften soms. De economische werkelijkheid van het neoliberalisme, de terugtrekkende landelijke overheden en de krakende CDA-filosofie van het communitarisme: ze zijn de welzijnssector *bijna* geheel te slim af. En moeten we de schrijvers niet ook de afwezige aandacht in de profielen voor de 21ste-eeuwse media- en politieke organisatie van de verhuftering en de ressentiment kwalijk nemen!? Hetzelfde geldt voor de nuchtere manieren waarop de risico's van de multiculti-maatschappij aan te pakken vallen: effectief onderwijs bijvoorbeeld, en een (ped)agogische aanpak van elf- tot zestienjarigen in de sorteerinrichting van het voortgezet onderwijs. Het zijn onontkoombare vraagstukken die binnen *alle* sociaalagogische opleidingen aan de orde dienen te komen.

Lastig is het zeker nu *Vele Takken* en enkele opleidingsprofielen zelfs beweren... dat hbo-masteropleidingen en kenniskringen zoveel van deze bachelorprofielen kunnen leren! En dat terwijl ze geen van beide, behalve dan bij het alleszins redelijke profiel van Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV), bij de verwekking en de uitbouw van deze bachelorprogramma's betrokken zijn geweest! In *Vele Takken* spelen deze al tien jaar lopende vernieuwingskansen geen rol. Zo'n 70 relevante lectoraten hadden aangeklampt kunnen worden. Kenniskringen die onderzoek doen, opleidingen versterken, de beroepspraktijk van dienst zijn, en aan de professionalisering van de docenten bijdragen.

Is het dan al te laat? Nog niet. Ik neem de eerste twee samen (onderzoek, verbetering van het onderwijs) en beperk me tot mijn hogeschool. De Hogeschool Rotterdam heeft stevige stadse oriëntaties, in de stad met de meeste zorgen en uitdagingen van het land, de stad die niet alleen vergrijsd maar ook vergroent en etnisch steeds meer kleurt. Tot nu toe heeft de hogeschool de tweerichtingsweg van en naar de stad open weten te houden. *Outside in – inside out* heet dat op z'n Rotterdams. Met onderwijs, met een coachende doorgeleiding van mbo'ers naar het hbo, met allerlei innovaties van het basis- en het voortgezet onderwijs, met de ondersteuning van netwerken in en om de school, met onderzoek naar de effecten van de preventie van schooluitval, met de *monitoring* zelfs van de fysieke, sociale en economische herstructurering "op Zuid", de linker Maasoever met korte en meerjarige onderzoeksprogramma's.

Derde punt. In het hbo is winst te behalen. Sinds het nagenoeg verdwijnen van het universitair sociaalagogische onderwijs en onderzoek (in Nederland – in Vlaanderen ligt het anders), ontvouwen zich op dit punt sinds 2001 bij hogescholen fascinerende mogelijkheden. Qua (1) onderzoek en (2) onderwijs, inclusief de hbo-masteropleidingen, (3) het onderhoud en de verbetering van het onderwijs (de deskundigheidsbevordering van docenten, met inbegrip van hun promotiemogelijkheden), (4) de dienstverlening aan en de professionalisering van de beroepspraktijk. Hogescholen krijgen mogelijkheden om praktijk- en innovatiegericht onderzoek te

doen, om zinnige lokale, regionale en internationale allianties tot stand te brengen met verwante publieke en marktinstellingen, en om de grenzen van theorievorming, methodiek en methodologie te verleggen. Kansen! Onderzoek dat verder gaat dan het in fijne chi-kwadraten onderbrengen van lastige vragen.

De voorlopige conclusie moet luiden: er is reden om het hsaο stevig aan te spreken op zijn inhoudelijke prestaties in conceptueel en pragmatisch opzicht. Mijn weerzin over de bleekheid van *Vele Takken* regardeert ook de specifieke opleidingsprofielen die de opleidingsmanagers in het land opschreven. Toegegeven, er is een deels krachtige, op de eigen beroepstraditie en -actualiteit gebaseerde tekst zoals bij MWD, en de deels prikkelende discussies en durf voor de toekomst van CMV. Niet echt verrassende inzichten leverde Pedagogiek. Fletsheid is weer het resultaat van het landelijk gepeins door de opleidingen met de grootste studentenaantrekkingskracht, Sociaal Pedagogische Hulpverlening.

Sociaalagogische opleidingen bestaan al zoveel langer dan de zeventien jaar die sinds de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) verstreken, of het elftal sinds de Bologna-afspraken. Als de hsaο-opleidingen bij Nederlandse hogescholen zich in 2020 nog steeds beperken tot gedaver over competenties en eindkwalificaties en tot lauwe quasi-etiketten als *social work* (in de VS wèl een pregnant begrip), dan is het wat mij betreft met deze hbo-instellingen evenzeer, maar nu dan terecht, gedaan als met de sociaalagogische stammen, takken en struiken van weleer aan de universiteiten.

Hoewel ik tegen een hoofddoekjesverbod ben, mogen wat mij betreft de grauwsluiers van die hsaο-profielen best wel een beetje strafbaar zijn.

We hebben de actualiteit mee! U hebt ondertussen het in april 2010 verschenen rapport gelezen: *Differentiëren in drievoud. Omwille van kwaliteit en verscheidenheid in het hoger onderwijs*, van de Commissie Toekomstbestendig Hoger-onderwijsstelsel, oftewel de Commissie-Veerman. Het boekwerk kreeg meteen een verbazend brede instemming, tot zelfs bij de recente kabinetsformatie. Enkele conclusies en aanbevelingen:

- instellingen moeten een scherper profiel kiezen en de overheid moet de instellingen daartoe stimuleren;
- onderzoek is onmisbaar voor de Nederlandse concurrentiepositie en *al* het hoger onderwijs moet vervlochten zijn met onderzoek. Er dient een gerichte investeringsimpuls te komen in het onderzoek aan universiteiten én hogescholen;
- het aanbod van masteropleidingen moet verruimd worden, en de professionele master verdient een meer structurele inbedding;

- meer flexibiliteit kome er voor een leven lang leren, om te beginnen voor studenten van 30 jaar en ouder;
- geef onderwijs meer aandacht, speel in op leerstijlen en achtergronden van studenten, maak onderwijsprogramma's flexibeler en organiseer het onderwijs ook beter. Instellingen en studenten worden opgeroepen om samen afspraken te maken over de aanpak hiervan;
- de kwaliteit van onderwijs staat of valt met de kwaliteit van de docenten en de waardering die er voor hen is. De instellingen moeten ruimte geven aan docenten en oog hebben voor loopbaanbeleid met gelijkwaardige, en voor samenhangende *carrièretracks* voor onderwijs en onderzoek.

Korter: kies profielen, geef onderwijs meer kans en investeer in kwalificaties van het personeel. Als we de ambitie "in 2020 is de helft van de Nederlandse 44-plussers hoger opgeleid" willen waarmaken dan zijn deze drie noodzakelijke, zij het zeker niet voldoende voorwaarden, aldus de commissie. Dat zijn de drie kernambities die de Commissie-Veerman – met, naast Cees Veerman als voorzitter, ook Alexander Rinnooy Kan als lid – reeds in de titel van haar notitie samenvat. Eén van de twee moest maar minister van OCW worden in een nieuw kabinet, riep ik vorig jaar onbekookt. De CDA'er Veerman zag überhaupt de huidige coalitie niet zitten. En D66 doet niet mee.

Voor de hsaio-opleidingen liggen minimaal twee uitdagingen voor het oprapen. Ten eerste zijn, na dertig jaar departementaal snoei- en herordeningswerk en nieuwe wetgeving (1963–1992), de hsaio-opleidingen onder de WHW terechtgekomen. Hoera! *Nu* moet er worden doorgepakt – vooral op het vlak van pregnante publieke thema's.

De toekomst van de verzorgingsstaat en de bijbehorende handelingscompetentie van sociaalagogen is er zo een. Vragen en antwoorden over het thema waar het met de verzorgingsstaat naartoe moet, ook vanuit hun toekomstige rol als sociale professionals – dat is een kwestie die studenten bijgebracht moet worden in hun opleiding en waarnaar zij ook zelf innovatief onderzoek moeten leren doen. Zij zouden toch voortrekkers moeten worden in de publieke gedachtevorming!? Over de multiculturele maatschappij, grote steden en de verslonsde wijken die Vogelaarwijken moeten worden, en over pijnlijke vraagstukken als de socialetnische selectiviteit in en om de school. Hoe de huidige wrokcultuur aan te pakken?

De combinatie van een achteruitkijkspiegel en een vooruitziende blik (de metafoer van zowel Lea Dasberg, Marie Kamphuis en Maarten van der Linde) is in herontwikkeling – zie de site www.canonsociaalwerk.nl. In het beste geval lezen opleidingen vanaf heden elkaars profielen, en organiseren ze samen mooie conferenties. En steken ze binnen een hogeschool veel van elkaar op wanneer ze binnen een instituut of faculteit moeten samenleven en -werken.

Ten tweede: alle beroeps- en opleidingsprofielen blijven nu nog steken op bachelorniveau. Er zijn nog weinig (bekostigde) hbo-masteropleidingen. Maar er bestaan, ook in tijden van economische neergang, vanuit het ministerie zekere impulsen voor het hbo. De ontwikkeling van een regionale kennismaatschappij moet duidelijk van de hogescholen komen – aan de universiteiten hebben we niks. Ruim tweederde van de hbo-docenten moet binnenkort wetenschappelijk opgeleid zijn, een verdubbeling van het huidige aantal. Er bestaat inmiddels een promotiebeleid.

Ga zo door, zou ik zeggen. Waar onderzoek een hoofdtrek mag zijn van de vaak *multi- of interdisciplinaire* kenniskringen, speelt zulk speurwerk bij de bacheloropleidingen nu nog een weinig geprofileerde rol. Kennisverruiming en -vernieuwing, in de opleidingsprofielen lees je er weinig over. Minoren-nieuwe stijl zijn regelrechte onderzoeksinitiatieven, voor gedreven studenten, die verder gaan dan het *cgo* (competentiegestuurd onderwijs), af te vinken in portfolio's die de houders ervan moeten zien te verdedigen. Ook de rendementen daarvan moeten doorstromen – naar het bacheloronderwijs in het algemeen, en ook hogerop, en naar buiten.

NOTEN

- 1 Bekorte versie van een lezing, 21 april 2010.

LITERATUUR

Commissie Toekomstbestendig Hoger-onderwijsstelsel (2010). *Differentiëren in drievoud. Omwille van kwaliteit en verscheidenheid in het hoger onderwijs* [Threefold differentiation. Because of quality and diversity in higher education]. Den Haag: Ministerie van OCW. Retrievable from: <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/04/13/advies-van-de-commissie-toekomstbestendig-hoger-onderwijs/adv-cie-toekomstbestendig-ho.pdf>.

Notten, A. L. T. (2009). Het woud van de sociale agogiek – snoeien maar? [The forest of social welfare studies – Shall we prune it?]. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18(4), 94–102. Retrievable from <http://www.journalsi.org/index.php/si/article/view/190/169>.

Notten, A. L. T. (2010). Het woud van de sociale agogiek – deel 2 [The forest of social welfare studies – part 2]. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 19(1), 77–85. Retrievable from <http://www.journalsi.org/index.php/si/article/viewFile/202/177>.